

Pavlovi spolupracovníci

(spracoval František Trstenský podľa <http://paoloapostolo.wordpress.com>)

Apoštol Pavol býva často opísaný ako osamotený kazateľ, nezávislý misionár a samostatný apoštol. Zabúda sa, že Pavol bol človekom vzťahov, bol apoštolom schopným pre Kristovo evanjelium získať, nadchnúť a počúvať vždy nových spolupracovníkov. Nevšímať si rozmer jeho spolupracovníkov znamená stratiť významnú časť jeho osobnosti. Teraz predstavíme aspoň niektorých z jeho „tímu.“

Andronika a Juniaš bývali v Ríme a boli príbuzní apoštola Pavla. Andronika a Juniaš boli pravdepodobne manželmi. Pavol zdôrazňuje, že obidvaja sa stali kresťanmi ešte pred ním a hovorí, že boli „známi“ medzi apoštolmi. Toto vyznačenie je osobitne cenné v prípade ženy Androniky. Obidvoch Pavol spomína v závere Listu Rimanom: „*Pozdravte Andronika a Juniaša, mojich pokrvných a spoluväzňov, ktorí sú známi medzi apoštolmi a už predtým boli v Kristovi.*“ (Rim 16,7)

Apollo je veľmi dynamickou osobou. Bol Židom a pochádzal z egyptskej Alexandrie. Formáciu získal v škole Jána Krstiteľa. Dobre ovládal Bibliu a mal rečnícke schopnosti. Akvila a Priscilla ho poučili o Kristovom evanjeliu a bol poslaný do Korintu, kde uskutočnil dlhú misiu a získal si autoritu. Niektorí ho považujú za autora Listu Hebrejom. Bol to nadaný a výrečný muž, ale jeho prítomnosť vyvolávala aj napätia. Skutky apoštolov o ňom hovoria: „*Do Efezu prišiel istý Žid menom Apollo, rodom Alexandrijčan, muž výrečný a zbehlý v Písmach. Bol poučený o Pánovej ceste a so zápalom ducha hovoril a správne učil o Ježišovi, hoci poznal iba Jánov krst. Začal teda smelo vystupovať v synagóge. Keď ho počuli Priscilla a Akvila, vzali ho k sebe a dôkladnejšie mu vysvetlili Božiu cestu.*“ (Sk 18, 24-26)

Akvila a Priscilla bol manželský pár, ktorý zohral dôležitú úlohu v Pavlovom apoštoláte. Za vlády cisára Klaudia boli vyhnaní z Ríma a uchýlili sa do Korintu, kde poskytli Pavlovi ubytovanie a prácu. Obaja sa ujali Apolla a usmerňovali neľahkú komunitu v Efeze. V Liste Rimanom im Pavol adresuje slová plné uznania: „*Pozdravujte Prisku a Akvilu, mojich spolupracovníkov v Kristovi Ježišovi. Oni nastavili vlastné šije za môj život. Im som nielen ja zaviazaný vdakou, ale aj všetky cirkvi z pohanov.*“ (Rim 16,3-4) Cirkev si ich pripomína 8. júla.

Aristarchus bol spoločníkom Pavla vo väzení. Pravdepodobne pochádzal z Macedónska. Na kresťanstvo sa obrátil v Solúne. Sprevádzal Pavla na jeho 3. misijnej ceste v Macedónsku, Grécku, v Ázii a v Jeruzaleme. Zvlášť pomáhal Pavlovi v Efeze, kde spolu s Gáiom znášali lynčovanie ľudu počas vzbury zlatníkov. Sprevádzal Pavla aj na jeho ceste do Ríma. Cirkev si ho pripomína 4. augusta. „*Nastúpili sme na adramytijskú loď, ktorá sa mala plaviť okolo pobrežia Ázie, a pohli sme sa. Bol s nami Macedónčan Aristarchus zo Solúna.*“ (Sk 27,2)

Barnabáš je od počiatkov kresťanstva označovaný titulom „apoštol.“ Je prvým kresťanským učiteľom Pavla. Predstavil ho apoštolom, vyhľadal ho v Tarze a priviedol do Antiochie, sprevádzal ho na 1. misijnej ceste na ostrov Cyprus, odkiaľ sám pochádzal. Neskôr sa oddelil od Pavla a ohlasoval Kristovo evanjelium na Cypre. Podľa tradície bol ukameňovaný a upálený. Istá legenda z 8. stor. ho predstavuje ako zakladateľa kresťanskej komunity v Ríme a prvého biskupa v Miláne. Spomienku má 11. júna. „*Aj Jozef, ktorému apoštoli dali meno Barnabáš, čo v preklade znamená Syn útechy, levita, rodom Cyperčan, mal roľu, predal ju a peniaze priniesol a položil apoštolom k nohám.*“ (Sk 4,36-37) Skutky apoštolov vyzdvihujú Barnabášov charakter: „*Zvesť o tom sa dostala aj do uší jeruzalemskej cirkvi; a vyslali do*

Antiochie Barnabáša. Keď ta prišiel a videl Božiu milosť, zaradoval sa a povzbudzoval všetkých, aby vytrvali v Pánovi, ako si zaumienili v srdci, lebo on bol muž dobrý, plný Ducha Svätého a viery. A k Pánovi sa pridala veľký zástup.” (Sk 11,22-24)

Démas sa spomína v Liste Kolosanom a Filemonovi. Dlhý čas bol Pavlovým spolupracovníkom, ale potom sa podľa Druhého listu Timotejovi 4,10 rozhodol ho opustiť. Aké boli dôvody? Možno ho vyľakalo prenasledovanie a utrpenie spojené s ohlasovaním evanjelia. Neskoršie legendy z neho urobili nedôveryhodného muža, ktorý napokon odpadol od viery. „*Démas ma opustil, lebo miluje tento svet, a odišiel do Solúna.*“ (2 Tim 4,10)

Epafras prijal vieru v Kolosách a v tejto komunite aj plnil rôzne služby. Bol Pavlovým spoločníkom vo väzení v Efeze (Flm 23). Podľa niektorých práve Epafras viedol kresťanskú komunitu v Kolosách, Hierapolise a Laodicei, kým Pavol pôsobil v Efeze. Navštívil Pavla vo väzení v Ríme, informoval ho o dianí v komunitách a povzbudil ho, aby napísal List Kolosanom. „*Pozdravuje vás Epafras, ktorý je od vás, služobník Krista Ježiša, a ustavične zápasí o vás v modlitbách, aby ste boli dokonalí a celkom zaujatí Božou vôľou.*“ (Kol 4,12) Cirkev si ho pripomína 19. júla.

Epafróditus pravdepodobne pochádzal z Filíp (porov. Flp 2,23). Apoštolovi Pavlovi priniesol materiálnu pomoc do väzenia v Ríme. Tu ochorel asi z dôvodu dlhej cesty z Filíp do Ríma. V Liste Filipanom je menovaný ako vzor apoštolskej horlivosti a Pavol o ňom vydal krásne svedectvo: „*Ale pokladal som za potrebné poslať k vám Epafródita, môjho brata, spolupracovníka a spolubojovníka a vášho vyslanca a služobníka v mojich potrebách, veď túžil po vás všetkých a znepokojoval sa, že ste sa dopočuli, že ochorel. A naozaj bol chorý až na smrť, ale Boh sa nad ním zmiloval, a nielen nad ním, ale aj nado mnou, aby som nemal zármutok na zármutok. Preto som ho čím prv poslal, aby ste sa znova radovali, keď ho uvidíte, a ja aby som mal menej zármutku. Prijmite ho teda v Pánovi s veľkou radosťou a takýchto si vážte! Veď on sa pre Kristovo dielo priblížil až k smrti a svoj život vystavil nebezpečenstvu, aby doplnil to, čo chýbalo vašej službe voči mne.*“ (Flp 2,25-30)

Erastus prijal vieru v Korinte. Tam bol Pavlovi predstavený ako „správca mestskej pokladnice“ (Rim 16,23). K Pavlovi sa pripojil v Efeze a spolu s Timotejom bol poslaný pripraviť Pavlovi cestu do Macedónska. Keď bol Pavol odvezený do Ríma, Erastus zostal v Korinte (porov. 2 Tim 4,20) V Korinte sa pri archeologických vykopávkach našiel nápis: „*Erastus dal počas svojho verejného úradu urobiť dlažbu v meste na vlastné náklady.*“ Ale či ide o tú istú osobu, je ťažké potvrdiť!

Filemon bol Pavlovým spolupracovníkom a adresátom jedného z jeho listov. Vieru získal v Kolosách a jeho vlastný dom slúžil pre kresťanskú komunitu. Možno bol manželom Appie a mal aj otrokov. Medzi nimi sa spomína Onezimus „syn“, ktorého Pavol „splodil“ v okovách. (porov. Flm 10) „*Pavol, väzeň Krista Ježiša, a brat Timotej milovanému Filemonovi, nášmu spolupracovníkovi, sestre Apfii, nášmu spolubojovníkovi Archippovi a cirkvi, ktorá je v tvojom dome: Milosť vám a pokoj od Boha, nášho Otca, a Pána Ježiša Krista. Ustavične vzdávam vďaka svojmu Bohu, keď si na teba spomínam vo svojich modlitbách, keď počujem o tvojej láske a viere, akú máš k Pánu Ježišovi a k všetkým svätým.*“ (Flm 1-5)

Jason je v Liste Rimanom, ktorý Pavol napísal v Korinte, uvedený ako Pavlov príbuzný (porov. Rim 16,21). Možno ide o tú istú osobu, ktorá prijala Pavla a Sílasa v Solúne. Práve v Solúne sa Jason postavil za Pavla, bol predvedený pred predstavených mesta a pravdepodobne zaplatil za Pavla „kauciu.“ „*Ale žiarlivosť Židia si najali niekoľko zlých mužov z ulice, vyvolali rozruch a rozbúrili mesto. Zastali pri Jasonovom dome a chceli ich vyviesť pred ľud. Ale keď*

ich nenašli, odvliekli Jasona a niektorých bratov k predstaveným mesta a kričali: "Tí, čo rozbúrili celý svet, prišli aj sem a Jason ich prijal. A títo všetci robia proti cisárovým nariadeniam, lebo tvrdia, že je iný kráľ, Ježiš." Tak pobúrili ľud i predstavených mesta, ktorí to počuli. Ale keď dostali od Jasona a ostatných záruku, prepustili ich." (Sk 17,5-9)

Ján Marek bol synom Márie, ktorá vo svojom dome poskytla útočisko prvotnej cirkvi v Jeruzaleme. Podľa niektorých biblistov je Ján Marek identická postava s autorom Evanjelia podľa Marka. Ján Marek bol bratrancom (alebo synovcom?) Barnabáša. Zúčastnil sa na 1. misijnej ceste, ale predčasne z nej odišiel. Na začiatku 2. misijnej cesty sa práve tento Markov odchod stal dôvodom rozchodu Pavla s Barnabášom. Ján Marek a Barnabáš odišli na Cyprus. Tradícia spomína Markovo pôsobenie v egyptskej Alexandrii a v Ríme po boku Petra. Cirkev si ho pripomína 25. apríla. „*Jediný Lukáš je so mnou. Vezmi Marka a prived' ho so sebou, lebo je mi užitočný v službe.*“ (Kol 4,11)

Lýdia bola zámožná žena. Spomína sa iba v Skutkoch apoštolov. Napriek vtedajšej dobe vykonávala mužskú prácu, keď bola predavačkou purpuru. Pochádzala z Tyatiry. Pavlovi poskytla ubytovanie. Pavol s osobitou vďačnosťou v Liste Filipanom pripomína štedrosť filipského spoločenstva, uprostred ktorého bola iste aj Lýdia. Cirkev si pripomína jej spomienku 20. mája. „*Počúvala aj istá žena menom Lýdia, predavačka purpuru z mesta Tyatiry, ktorá si ctíla Boha. Pán jej otvoril srdce, aby pozorne sledovala, čo Pavol hovorí. A keď sa dala so svojím domom pokrstiť, prosila nás: "Ak si myslíte, že som verná Pánovi, poďte do môjho domu a zostaňte." A prinútila nás.*“ (Sk 16,14-15)

Lukáš – spoločník Pavla – sa považuje za autora jedného zo štyroch evanjelií ako aj Skutkov apoštolov. Pripojil sa k Pavlovi na jeho 2 misijnej ceste v Troade a zostal pri ňom až do Filíp (porov. Sk 16,10-40). Opäť sa objavuje po Pavlovom boku na záver 3. misijnej cesty z Macedónska do Jeruzalema. Sprevádza apoštola národov aj na jeho ceste do Ríma. Niektorí ho identifikujú s “milovaným lekárom”, ktorý sa spomína v Liste Kolosanom 4,14 ale aj v Flm 24 a 2 Tim 4,11. Cirkev si ho pripomína 18. októbra. „*Pozdravuje vás milovaný lekár Lukáš aj Démas.*“ (Kol 4,14)

Oneziforus pochádzal z Ázie. Pod názvom “Ázia” však v Skutkoch apoštolov sa nemá na mysli kontinent, ale rímska provincia v dnešnom Turecku! Oneziforus sa ukázal ako mimoriadne blízky Pavlov pomocník v Efeze a najmä počas Pavlovho väzenia v Ríme. Apokryfné spisy uvádzajú, že mal manželku Lektru a boli priateľmi Títa. Manželia ponúkli svoj dom pre kresťanskú komunitu. Cirkev si ho pripomína 6. septembra. „*Nech Pán preukáže milosrdenstvo Oneziforovmu domu, lebo často ma osviežil a nehanbil sa za moje okovy, ale keď prišiel do Ríma, usilovne ma hľadal a našiel ma. Nech mu Pán dá, aby v onen deň našiel milosrdenstvo u Pána. A aké služby preukázal v Efeze, ty vieš najlepšie.*“ (2 Tim 1,16-18)

Onezimus sa obrátil počas Pavlovho väzenia. Pavol ho nazýva “synom, ktorého splodil v okovách” (porov. Flm 10). Bol otrokom Filemona, od ktorého ušiel z neznámych dôvodov. Tradícia ho neskôr považuje za jedného z prvých biskupov v Efeze. Ignác Antiochijský, ktorý ho stretol, ho opisuje ako človeka “mimoriadnou láskou.” Cirkev si ho pripomína 15. februára. „*Prosím ťa za svojho syna Onezima, ktorého som splodil v okovách. Kedysi ti bol neužitočný, ale teraz je užitočný aj tebe, aj mne. Poslal som ti ho naspäť; jeho, to jest moje srdce.*“ (Flm 10-12)

Sílas je známy aj pod latinským menom Silván. Je veľkým spoločníkom Pavla na jeho 2. misijnej ceste. Spolu s Pavlom a Timotejom je odosielateľom Prvého a Druhého listu Solúnčanom. O jeho autorite svedčí aj tá skutočnosť, že ho vybrala jeruzalemská cirkev, aby

uzmieril napätia medzi židokresťanmi a pohanokresťanmi v Antiochii. Spomína sa aj v Druhom Petrovom liste, preto sa niektorí domnievajú, že neskôr sprevádzal apoštola Petra. Cirkev si ho pripomína 13. júla. „*Vtedy sa apoštoli a starší s celou cirkvou uzniesli, že spomedzi seba vyberú mužov a pošlú ich s Pavlom a Barnabášom do Antiochie. Boli to Júda, ktorý sa volal Barsabáš, a Sílas, poprední muži medzi bratmi.*“ (Sk 15,22)

Stefanas patrí medzi prvých obrátcov v Korinte, ktorého pokrstil samotný Pavol s celou jeho rodinou (porov. 1 Kor 1,16). Svoj dom dal k dispozícii kresťanskému spoločenstvu. Spolu s Fortunátom a Achaikom navštívil Pavla v Efeze. „*Teším sa prítomnosti Stefanasa, Fortunáta a Achaika, lebo oni doplnili to, čo ste vy nestačili urobiť, osviežili môjho i vášho ducha. Nuž vážte si takýchto.*“ (1 Kor 16,17-18)

Tychikus bol pravdepodobne spolupracovníkom Pavla v Efeze a sprevádzal ho v Macedónsku, potom v Jeruzaleme a asi aj v Ríme. Spolupracoval s Onezimom v Kolosách. Podľa Listu Títovi bol s Pavlom v meste Nikopolus, kde čakali na Títa. Pavol ho v Liste Kolosanom mimoriadne vysoko vyzdvihuje: „*Čo je so mnou, to vám všetko rozpovie Tychikus, milovaný brat, verný služobník a spolupracovník v Pánovi, ktorého som k vám práve na to poslal, aby ste sa dozvedeli, čo je s nami, a aby potešil vaše srdcia.*“ (Kol 4,7-8)

Timotej sa pridal k Pavlovi v Lystre na jeho 2. misijnej ceste. Jeho matka bola Židovka a otec Grék. Pavol ho nechal obrezať, aby sa vyhol nepríjemnostiam v kontakte so Židmi. Pavol ho nazýva „pravým synom vo viere“ (1 Tim 1,2). Pavol ho posielal veriacim vo Filipách a takto ho predstavuje: „*Mám nádej v Pánu Ježišovi, že k vám čoskoro pošlem Timoteja, aby som mal aj ja pokojnú myseľ, keď sa dozviem, čo je s vami. Veď nemám nikoho, kto by tak zmýšľal a tak úprimne sa o vás staral, lebo všetci hľadajú vlastné záujmy, a nie záujmy Ježiša Krista. Ale o ňom viete, ako sa osvedčil, veď ako syn otcovi slúžil so mnou evanjeliu.*“ (Flp 2,19-22) Druhý list Timotejovi sa považuje za duchovný testament apoštola Pavla, ktorý nechal práve tomuto svojmu vernému spolupracovníkovi. Podľa tradície Timotej zomrel mučeníckou smrťou v Efeze okolo roku 97 po Kr. Cirkev si ho pripomína 26. januára spolu s Títom. „*Ty sa teda, syn môj, upevňuj v milosti, ktorá je v Kristovi Ježišovi. A čo si počul odo mňa pred mnohými svedkami, zveruj spoľahlivým ľuďom, ktorí budú schopní učiť aj iných. Trp spolu so mnou ako dobrý vojak Krista Ježiša.*“ (2 Tim 2,1-3)

Títus sprevádzal Pavla na jeho dôležitej ceste do Jeruzalema na apoštolský snem. Títus bol predstaviteľom kresťanov, ktorí pochádzali z pohanstva. Počas 3. misijnej cesty ho Pavol poslal do Korintu, aby vyriešil spory v tejto komunite. Podľa listu jemu adresovanému ho Pavol ustanovil za predstaveného komunity na Kréte. Starobylá tradícia spomína, že na tomto ostrove zomrel vo vysokom veku. Cirkev si ho pripomína spolu s Timotejom 26. januára. „*Lebo aj keď sme prišli do Macedónska, naše telo nemalo nijaký odpočinok, ale zo všetkých strán samé súženie: zvonka boje, vnútri úzkosti. Ale Boh, ktorý potešuje ponížených, potešil nás Títovým príchodom. A nielen jeho príchodom, ale aj útechou, na ktorej mal u vás účasť. Rozprával nám, ako túžite, ako plačete a ako horlíte za mňa, takže som sa ešte viac radoval.*“ (2 Kor 7,5-7)

Trofim pochádzal z mesta Efez. Sprevádzal Pavla v posledných rokoch jeho apoštolátu. Práve osoba Trofima vyvolala pobúrenie Židov v Jeruzaleme, ktorí sa domnievali, že aj on vstúpil do chrámu, kde mali prístup iba Židia. V Druhom liste Timotejovi sa spomína, že zostal kvôli chorobe v Miléte. „*V meste s ním totiž videli Efezana Trofima a mysleli si, že Pavol ho voviedol do chrámu. Celé mesto sa rozbúrilo a začal sa zbiehať ľud. Chytili Pavla, vyviekli ho z chrámu a hneď zatvorili brány.*“ (Sk 21,29-30)